

BULGARIAN CULTURAL INSTITUTIONS IN ROMANIA

Cătălin Crimu

PhD Student, University of Bucharest

Abstract: Living in our country since ancient times, the Bulgarians (and their Slavic culture) have influenced various levels of our Romanian society. Even after having been conquered by the Ottoman Empire, they continued their fight in different ways, turning Romania into an important emancipation centre. This study will focus on the main institutions which were crucial to the Bulgarians' cultural survival: the church and the school. We will synthesize the information we gathered as a result of our research, offering an overview of the factors which ensured the preservation of the Bulgarians' ethnic identity.

Keywords: Bulgarian ethnicity, schools, churches

Introducere

Pe teritoriul țării noastre, bulgarii se împart în două ramuri. *Prima* dintre ele, și cea mai numeroasă, este cea a bulgarilor din Banat, numiți și *paulicieni* sau *pavlicieni*. La origine sunt armeni aduși în Bulgaria (aprox. 20.000) de către împăratul bizantin Ioan Tzimiskes (925-976), care a desființat primul Țarat Bulgar¹. Această comunitate s-a bulgarizat, așezată fiind în partea de vest a Bulgariei. În timpul ocupației otomane a avut mult de suferit, drept pentru care a emigrat în secolul al XVII-lea în interiorul imperiului austro-ungar, stabilindu-se în Banatul românesc. Așadar, această populație venită din orașele Ciprovți, Nicopole și Sviștov a devenit între timp de confesiune romano-catolică și folosește în scriere alfabetul latin. După Unirea din 1918, nu a mai părăsit teritoriul României. Cele mai importante centre sunt în Dudeștii Vechi, Vinga, Breștea, Denta². Limba lor prezintă o formă particulară a limbii bulgare, cu influențe germane, sârbe și române³. *A doua ramură* a bulgarilor s-a stabilit în zona limitrofă a Dunării (Muntenia, Oltenia și Dobrogea). S-a format din locuitorii satelor apropiate de granița de nord a Bulgariei. Motivele venirii lor sunt multe, dintre care amintim: represalii sociale, activitate comercială, etc. La acest grup se adaugă populația bulgară venită din sudul Basarabiei din cauza războaielor ruso-turce. Aceștia sunt majoritari ortodocși⁴, folosind limba bulgară (cu caractere slave).

Asociații, departamente guvernamentale

Guvernul bulgar a înființat pentru bulgarii din afara granițelor o agenție intitulată *Agencia pentru bulgarii din diaspora* (Агенция за българите в чужбина⁵). Pe portalul electronic se găsesc informații cu privire la numărul acestora în țările de reședință, precum și alte aspecte cultural-bisericești (parohii, școli, ansambluri folclorice, asociații, etc). Legat de bulgarii din

¹ Constantin N. Velichi, *Republica Populară Bulgaria*, Editura Enciclopedică Română, București, 1973, p. 29

² Claudiu Călin, *Lovrinul și venirea bulgarilor catolici în Banat*, în *Literaturna Miselj*, Timișvar, Gudina XXII, Broj 1(149), 2013

³ Nicolae Markov, *Jubileul a 200 de ani de la așezarea bulgarilor în Banat*, Editura Mirton, Timișoara, 2013, p. 1

⁴ <http://www.intercultural.ro/carti/interculturalitate/bulgari.html>

⁵ <http://www.aba.government.bg>, înființată în 1992.

România, portalul conține informații foarte detaliate. O altă asociație din Bulgaria reprezentativă este *Asociația aici și acolo (Tyk-Tam)*⁶. În țara noastră sunt multe asociații grupate în funcție de apartenența religioasă și culturală (bulgarii bănățeni și cei din partea sudică și sud-estică a României). Astfel, cea mai importantă dintre acestea este *Uniunea Bulgară din Banat*⁷, cu mai multe filiale: *Dudeștii Vechi*, *Sânnicolau Mare*, *Vinga*⁸, *Breștea*⁹, *Deta* (jud. Timiș), Arad, București¹⁰. La acestea se mai adaugă și: *Asociația Zaedno a Bulgarilor din Târgoviște*¹¹, *Idinstvo, Bratsovo*¹², *Asociația Culturală „Sedeanca” a etnicilor bulgari din Băilești*, județul Dolj, *Asociația Democratică a Bulgarilor din România*, înființată în 1990, cu 33 filiale.

Demografice

Numărul bulgarilor din România a fluctuat din motive diferite: migrație, asimilare, spor natural negativ, etc. Zona cea mai populată este în partea de vest a României, în special în *Banat* (*Dudeștii Vechi*, *Brește*, *Vinga*), dar și în alte zone din țară¹³. Cei mai mulți sunt în județul Timiș, numărul lor fiind în 2011 de 4478¹⁴. În 1930 erau 66.384 bulgari, în 1956 - 12.040 bulgari, în 1966 - 11.193, în 1977 - 10.372, în 1992 - 9.851, în 2002 - 8.025, iar în 2011 - 7.336. În 2011, din totalul de 7.336 de bulgari, 2079 s-au declarat ortodocși, iar 4.840 romano-catolici¹⁵. Dintre aceștia, 85,47% folosesc limba bulgară, 13,00% folosesc limba română, iar 1,53% altă limba¹⁶.

Locașuri de cult

Ținând cont de numărul mare de bulgari care au venit în România de-a lungul timpului, este de la sine înțeles că și numărul locașurilor de cult a fost pe măsură. Unele dintre ele s-au deteriorat în timp, altele au intrat în posesia statului român, prin naționalizare. Asemănător a fost și în Bulgaria, când marea majoritate a bisericilor construite de români (vlahi) au intrat în patrimoniul statului bulgar. Amintim aici:

a. Biserica “Sfântul Nicolae”, Constanța (sau Biserica albă, str. Maior Șonțu, nr. 7) - zidită începând cu anul 1898, din donațiile comunității bulgare. După 1940, locașul a intrat în patrimoniul Episcopiei Tomisului. În prezent este declarată monument istoric (Cod LMI, CT-II-m-A-02841)¹⁷. Numărul bulgarilor din Constanța în 2011 a fost de 25 persoane.

b. Biserica “Înălțarea Domnului”, Brăila (Bd. Alexandru Ioan Cuza, nr. 124). Construcția s-a făcut pe un teren din donația lui Hagi Varvara Veleva, începând cu anul 1868. În

⁶ http://www.tuk-tam.bg/?page=home&hl=bg_BG

⁷ Timișoara, Str. Piața Unirii, nr. 14, mail:ubbr@gmx.com, website: <http://uniunea-bulgara.blogspot.com>, președinte Mircovici Niculae. A dobândit caracter juridic prin decizia nr. 87/1990/3 martie a Judecătoriei Timișoara.

⁸ <http://vinga-ubbr.blogspot.com>

⁹ <http://dentabreștea-ubbr.blogspot.com>

¹⁰ <http://www.aba.government.bg/?country=63>

¹¹ <http://www.zaedno.ro/>, a se vedea și Steliana Grasu, *Bulgarii de la Târgoviște*, Ed. Ararat, 2000.

¹² Reprezintă comunitatea Bratsovo. A fost înființată în 1992 (prin decizia cu nr. 27/PJ/17 septembrie 1992) Judecătoria Sect. 3 ca o continuatoare a Societății BRATSOVO din România, fondată în 1892. Comunitatea are 9 organizații însumând 22 de filiale.

¹³ <http://www.proeuropa.ro/bulgari.html>

¹⁴ http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t1.xls

¹⁵ http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t14.xls

¹⁶ http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t14.xls

¹⁷ <http://www.arhiepiscopiatomisului.ro/index.php/administratie/protoierii/protoieria-constanta-ii>

1950 a intrat în patrimoniul statului român¹⁸. Numărul celor care s-au declarat bulgari în Brăila în 2011 este de 12 persoane.

c. Biserica “Sf. Pantelimon”, Galați (Str. Nicolae Bălcescu, nr.33). Zidirea s-a făcut între anii 1861-1887 de către comunitatea bulgară (aprox. 840 de etnici) alături de români. În perioada comunistă, a intrat și ea în patrimoniul statului român. În 2008 s-a început restaurarea bisericii prin grija Episcopului Casian Crăciun¹⁹. Numărul bulgarilor din Galați (conform recensământului din 2011) este de 7 persoane.

d. Biserica “Sf. Gheorghe”, Tulcea (Str. Păcii, nr. 11). Construcția primei biserici s-a făcut între 1830-1840 de către bulgarii veniți din sudul Basarabiei. Biserica de lemn a fost deteriorată din cauza deselor inundații. Începând cu anul 1857, s-a construit actualul locaș. Aici au luat ființă și două școli bulgare: Gimnaziul Bulgăresc (1859-1862, azi demolată) și Școala Națională Bulgară de Fete (1881-1882, până astăzi) - actualmente monument istoric (Cod: LMI, TL-II-m-B-05988)²⁰. În Tulcea, la recensământul din 2011 s-au declarat 23 de etnici bulgari.

e. Biserica “Sf. Chiril și Metodie”, București (1868-1948, Calea Călărași, nr. 6) a fost construită de comunitatea bulgară din acest oraș. În 1948, cu ocazia sistematizării orașului în perioada comunistă, biserica a fost demolată²¹.

f. Biserica “Sf. Ilie-Colțea”, București (str. Doamnei, nr. 18)²² a fost construită în secolul al XVIII-lea (posibil 1725) de către proprietarii Hanului Colțea. În 1954 locașul de cult a fost donat comunității bulgare până când aceasta va construi un locaș propriu²³. În 2011 în București erau 296 bulgari²⁴. Pe 31 martie 2009, în ședința Consiliului Eparhial, s-a reactivat parohia “Sf. Ilie-Hanul Colțea”. Preotului bulgar Petăr Totev i s-a permis slujirea în continuare în acest locaș, dar din cauza unor neînțelegeri s-a ajuns la proteste²⁵. Astăzi comunitatea bulgară din București este deservită de un preot delegat din partea Patriarhiei Bulgare și slujește la biserica “Sf. Nicolae- Ghica” din București (cunoscută ca Biserica Rusă)²⁶.

La aceste locașuri de cult ortodoxe se mai adaugă și cele romano-catolice din Banat și sud-estul țării²⁷: **Timișoara** („Sf. Ecaterina”, trecută în patrimoniul comunității bulgare din 1993; „Notre Dame”, 1893, *Domul din Timișoara*, 1736), **Lipova** (*Basilica „Maria-Radna”*, înființată în 1520); **Beșenova** (1738), **Vinga** (1741), **Breștea** (1870), **Telepa** (1912), **Deta** (1900), **Lovrin**

¹⁸Direcția Județeană de Cultură Brăila, <http://www.braila.djc.ro/ObiectiveDetalii.aspx?ID=871&lacas=true>

¹⁹<http://www.edj.ro/protoierii/2873-ptoieria-galai-53629559>

²⁰Direcția Județeană de cultură Tulcea, <http://www.tulcea.djc.ro/ObiectiveDetalii.aspx?ID=1690&lacas=true>

²¹Lulu L. Kerciov-Pățan, Dede L.F. Velcirov, *București-de aproape. Pe urmele renașcentiștilor bulgari și...nu numai-175 de ani de la nașterea lui Vasil Levski. Studii științifice-popularizant*, Editura Waldpress, Timișoara, 2013 (ediție bilingvă), p. 79-80;

²²<http://www.sfantul-ilie.ro/contact/>

²³Redăm o parte din documentul din 1954: „Având în vedere hotărârea Sfântului Sinod luată în ședință sa din 7 iunie 1954 și comunicată Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor cu adresa Administrației Patriarhale Nr. 4727, prin care s-a dispus trecerea bisericii Sf. Ilie-Hanul Colței-în folosința Comunității Bulgare din capitală, până când aceasta își va construi o biserică proprie în București; (...),Lulu L. Kerciov-Pățan, Dede L.F. Velcirov, *București-de aproape*. , p. 77-79;

²⁴După datele oferite de către Institutul Național de Statistică, http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t1.xls

²⁵<http://ziarullumina.ro/parintelui-petar-totev-nu-i-s-a-interzis-niciodata-sa-slujeasca-in-biserica-parohiei-42742.html>, Pr. N. Șerbănescu, *Vizita Prea Fericitului Patriarh Chiril în România*, în revista *Biserica Ortodoxă Română*, 1954, p. 1110-1114; Alexandru Moraru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000, Dialog teologic și ecumenic*, volumul III, tomul II, EIBMBOR, București, 2006, p. 68-69

²⁶<http://www.paraclisuluniversitar.ro/>

²⁷<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1990>, <http://www.aba.government.bg/?country=63>

(1785), **Modoș** (1780), **Vințu de Jos** (1719), **Deva** (1714), **Craiova** (1734), **Mehala** (1887)²⁸, **Popești Leordeni** (1839)²⁹.

Mulți etnici bulgari sunt înmormântați în cimitirele localităților unde s-au stabilit. O parte dintre eroii bulgari sunt înhumați în cimitirul *Pro Patria* din București. În total, sunt 162 de soldați căzuți în Primul Război Mondial. Periodic se fac slujbe de pomenire în amintirea lor³⁰.

Instituții de învățământ

De-a lungul timpului, în România au fost deschise mai multe școli pentru bulgarii stabiliți aici. În Cadrilater existau în 1930 două licee: la Silistra și Bazargic³¹, iar în țară mai existau încă două licee și două școli gimnaziale³². În Bulgaria, în 1935 existau două școli cu predare în limba română (în Sofia și în Giurmaia) și o singură biserică românească (în Sofia), pe când situația bulgarilor din România era una cât se poate de confortabilă: patru licee și alte câteva școli primare și gimnaziale, la acestea adăugându-se și alte locașuri de cult (din Brăila, Constanța, București, Galați, etc). În Brăila, bulgarii au înființat o școală în 1840, iar mai târziu, în 1865, au transformat-o în *Casa de lectură Lumina* (desființată în 1968) și *Societatea Bulgară de Științe* ("Balgarsko Cnijovno Drujestvo"), care va deveni *Academia Bulgară* de mai târziu. Tot aici s-au pus bazele unei publicații: primul ziar al emigranților bulgari, "*Albina Bulgară*" ("Balgarska Pcela"). O altă școală mai exista în Galați încă din secolul al XIX-lea³³. Alte școli funcționau în Constanța, Balcic, Caverna și București³⁴. În București, exista o școală încă din secolul al XVIII-lea, închisă în 1875. A fost deschisă în 1908. Din păcate, a fost demolată în 1958 (și biserica "Sf. Chiril și Metodie") de către comuniști³⁵. Mai existau și școli particulare, unde copiii bulgari se strângeau și erau învățați de diferiți învățători conaționali. Aceste instituții școlare erau întreținute cu fonduri primite din bugetul guvernului bulgar.

După 1990, s-au deschis mai multe școli sau clase cu predare în limba bulgară în România. Astfel, la *Școala Gimnazială Nr. 112* din București, s-au format câteva clase de elevi cu predare în limba bulgară, ajutați fiind de către directorul adjunct al acestei unități de învățământ, Gheorghe Roncov. În 1990/1991 au fost 51 de elevi, în 1992/1993 - 38 de elevi, 1993/1994 - 72 de elevi, 1994/1995 - 52 de elevi, 1995/1996 - 48 de elevi, 1996/1997 - 41 de elevi, 1997/1998 - 36 de elevi. În urma demisiei directorului adjunct, acest program s-a desființat³⁶. Tot în capitală, funcționează și *Școala "Jordan Yovkov"*³⁷. A fost deschisă în 1987, dar închisă puțin mai târziu. Din 2001 și-a reluat activitatea prin sprijinul companiei bulgare "Oil

²⁸ A se vedea Nicolae Markov, Claudiu Călin, *Bisericile bulgarilor bănățeni*, Ed. Mirton, Timișoara, 2014;

²⁹ <http://www.biserici.org/index.php?menu=BI&code=1425>

³⁰ <http://www.gandul.info/stiri/presedintele-romaniei-l-a-lasat-balta-pe-omologul-sau-bulgar-253523>

³¹ Arhivele Naționale ale județului Caraș-Severin, Colecția de Documente ale Muzeului de Istorie Reșița, dosar 25, f. 2; citat de Stelian Brezeanu, Gheorghe Zbucă, *Românii de la sud de Dunăre*, Documente, Arhivele Naționale ale României, București, 1997, p. 290;

³² ANIC, fondul Societatea de cultură macedo-română, dosar nr. 174, f.2, document din ianuarie 1930;

³³ <http://www.edj.ro/protoierii/2873-prototieria-galai-53629559>

³⁴ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond România, dosar nr. 71/1920-1944, vol. 697, doc. Din 3 august 1935, Sofia; Extras publicat și în citat de Stelian Brezeanu, Gheorghe Zbucă, *Românii...*, p. 301-302

³⁵ Lucia Kerciov-Pătan, Luca Francisc Velciov, *București, locuri și personalități ale emigrației bulgare în perioada renașterii. O scurtă privire asupra vieții și activității emigrației bulgare din București, în secolul al XIX-lea*. Editura Fundației Culturale Libra, București, 2007, pp. 90-91; Pirin Boiagiev, *Clădirea amintirilor*, în volumul menționat mai sus, p. 94-98; Luca Velciov, *Școala bulgară „Hristo Botev” din București, loc de pregătire de cadre didactice*, în vol. amintit mai sus, pp.99-101;

³⁶ <http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>

³⁷ Strada Rabat, nr. 5

Pista". Cuprinde secții pentru clasele I-XII. Numărul de elevi este redus, aproximativ 100³⁸. În localitatea **Băilești**, județul Dolj, din luna martie 1998 s-a format o clasă cu predare în limba bulgară datorită solicitărilor venite din partea membrilor asociației "Sedeanca"³⁹.

Școala primară din localitatea **Breștia** (comuna Denta), Timiș⁴⁰, a fost deschisă în 1992, iar Școala primară în localitatea **Vinga**, jud. Arad⁴¹ a fost înființată în 1991. Mai sunt clase pentru bulgari în Școala Gimnazială „Smaranda Gheorghiu” și în Grădinița Nr. 12 din cartierul Matei Voievod, Târgoviște. În România mai sunt și două licee bulgare⁴²:

1. **Liceul Bulgar "Hristo Botev"**⁴³. S-a înființat în anul 1998 (prin ordinul de ministru nr. 4981/10.XI.1998⁴⁴) prin acordul de cooperare în domeniul învățământului făcut cu statul bulgar prin deschiderea unui liceu românesc în Sofia. Deschiderea s-a făcut în prezența președintelui Bulgariei, Petăr Stoianov, sosit în România (vizita din 10-11 noiembrie 1998).

2. **Liceul Teoretic "Sfinții Kiril și Metodie"**, din Dudeștii Vechi⁴⁵. La origine a fost școală primară și apoi secundară (1745), iar din 1963 a fost transformată în liceu teoretic. Este cea mai veche instituție școlară din diaspora bulgară. Are patru secții cu câte patru corpuri diferite: o grădiniță (din 1895) cu 6 săli de clasă, sală de mese, bucătărie și alte anexe, o secție pentru școala primară (I-IV, construită în 1814), având 8 săli de clase, cancelarie, cabinet de limbă bulgară și un alt cabinet, o secție pentru ciclul V-VIII (construită în 1970 sub formă de bloc) care are 7 săli de clasă și un cabinet pentru informatică și, bineînțeles, o secție pentru ciclul liceal (clădire construită din 1913), cu patru săli de clasă și diferite laboratoare. Are peste 500 de elevi⁴⁶.

În loc de concluzii

Asociațiile bulgare organizează frecvent activități culturale, fie că vorbim de cei stabiliți în Banat, fie de cei din sud-estul țării. Legat de păstrarea folclorului, ei au înființat mai multe

³⁸ <http://www.aba.government.bg/?country=63>

³⁹ <http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>

⁴⁰ Județul Timiș, sat Breștea, comuna Denta, br. 98, tel / fax: 0040 356 819 121

e-mail: zlatbres@yahoo.co.uk

⁴¹ s. Vinga, Jud. Arad, Cod. 371400, br. 111, tel: 0040 257 206 214, 0040 257 460 092

E-mail: cosilcov_adrians@yahoo.com

⁴² Cu respectarea legislației române, <http://www.edu.ro/index.php/articles/c23>

⁴³ Stada Griviței, nr. 56, sect. 1; www.liceulbulgar.ro

⁴⁴ „ORDIN nr. 4981 din 10.11.1998 privind înființarea Liceului cu predare în limba bulgară din București.

În conformitate cu înțelegerile de cooperare în învățământ dintre Ministerul Educației Naționale din România și Ministerul Învățământului și Științei din Bulgaria, întemeiate pe acordurile de cooperare dintre România și Bulgaria, Ministrul Educației Naționale dispune:

1. Direcția Învățământ Liceal, împreună cu Direcția Generală a patrimoniului din Ministerul Educației Naționale și cu Direcția Învățământ în Limbile Minorităților stabilesc, în cooperare cu Inspectoratul Școlar al Municipiului București, locul de amplasare și elaborează documentația de organizare a Liceului cu predare în limba bulgară din București.

2. Direcția Generală a Patrimoniului, împreună cu Inspectoratul Școlar al Municipiului București încheie amenajările necesare până la 15 mai 1999.

3. Direcția Generală a Învățământului Preuniversitar sprijină autoritățile bulgare din domeniul învățământului pentru organizarea Liceului cu predare în limba română de la Sofia.

4. Direcția Generală a Finanțelor din Ministerul Educației Naționale asigură includerea în Bugetul 1999 a organizării și funcționării Liceului cu predare în limba bulgară din București.

<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>

⁴⁵ Localitatea Dudeștii Vechi, jud. Timiș, tel / fax: 0040 256 384 101, e-mail: liceulteoreticdv@apropro.ro

⁴⁶ http://www.smc.roedu.ro/index_htm_files/Lic.%20Teoretic%20Dudestii%20Vechi.pdf

ansambluri folclorice: **Slávjak**" ("Privighetoarea", al Uniunii Bulgare din Banat), **Bosilce**, „**Izvorășul**" (Târgoviște), etc. Există și un **Festival folcloric al etnicilor bulgari** organizat la Băilești începând cu anul 1994. El are loc în luna septembrie. Amintim aici și **Festivalul portului, cântecului și dansului popular bulgăresc**, desfășurat la Dudeștii Vechi (din 1992). Tot aici se pot înscrie și lansări de carte ale unor cercetători bulgari: dr. Leonid Gheorghiev, *Laolaltă. Interferențe istorice și culturale româno-bulgare*, București, 1997; Dumitra Negrușă, *Colinde bulgărești, 2 vol.*; Elena Popescu, *Brănești II*, etc. La *Asociația Democratică a Bulgarilor din România*, la sfârșitul fiecărei luni, are loc câte un simpozion cu invitați din cele două țări. Amintim aici și simpozionul din 3.05.1998 ținut la București: „*Pe urmele scrierii slavone, la nord de Dunăre*"⁴⁷.

Etnicii bulgarii au mai multe publicații, precum și diferite apariții la postul de televiziune public (TVR). Astfel, începând cu 2009, la **TVR3**, o dată pe săptămână se difuzează o emisiune în limba bulgară (Producător: Uniunea bulgarilor bănățeni din România). La postul de televiziune **România TV Arad**, de două ori pe lună există o emisiune de 30 de minute în limba bulgară, la propunerea aceleiași asociații. Tot ei au obținut o emisiune de o oră/săptămână și la canalul **Radio Timișoara** (începând cu 1990). Mai sunt și câteva posturi de radio cu transmisie în limba bulgară, aparținând SC TEL DRUM SA, Turnu Măgurele, pe frecvența 100.6 Hz (Radio Sud), dar și de SC TEL DRUM ZIMNICEA, pe frecvența 90.1 (Radio Z) și SC TERMICA SA, Roșiorii de Vede, pe frecvența 95.9 (Radio Meridian) pentru comunitatea romă-bulgară, SC SEMNAL MEDIA SRL, Alexandria, pe frecvența 103.3 (Radio Semnal)⁴⁸.

De asemenea, comunitatea bulgară coordonează mai multe reviste și buletine informative scrise: „**Gândul literar**" (din 1992, ediție bilingvă româno-bulgară, și uneori sârbă, franceză și germană), apariție lunară cu un tiraj de aproximativ 1000 de exemplare; „**Horizont**" (publicație a Asociației "Idinstvu" (Unitate) apare din 1 decembrie 1998, în doar 4 pagini, cu un tiraj de 1500 exemplare; ziarele „**Vocea noastră**" (**Nasa glas**) cu apariția editorială din luna noiembrie 1990, apariție bilunară, cu un tiraj de 1500 exemplare (pentru Uniunea etnicilor bulgari bănățeni) și „**Luceafărul bulgar**" (**Balgarska zornita**) pentru comunitatea Bratsovo.

Așadar, putem vorbi despre o comunitate unită, dinamică și care a primit din partea statului român privilegiile de care se bucură orice etnie cu scopul de conservare a identității etnice, dar și a promovării multiculturalismului în spațiul românesc.

⁴⁷ Lucrări: Lili Ganceva (Bulgaria) - „*Sărbătorirea la Ruse a Zilei de 24 mai de-a lungul timpului*", Bonka Ciavdarova (Universitatea din Craiova) - „*O ipoteză referitoare la activitatea literară a sfântului Nicodim de la Tismana*", Mihai Gelelețu (România) - „*Grigore Țambac, personalitate de interferență culturală în orizontul Evului mediu*", Florica Popescu (Izvoarele, Teleorman) - „*Unele considerații privind versuri slavone ale unor texte patristice în Țările Române*", Margareta Patriche (România) - „*Textele tipărite de Macarie*", Constantin Cășlaru (România) - „*Creștinarea bulgarilor*", Emil Păunescu (directorul Muzeului Județean Giurgiu) - „*Prezențe slave în regiunea dintre Dunăre și București în secolul al XIX-lea*", conf. dr. Mariana Măngiulea (Universitatea din București) - „*Cuvinte românești care au pătruns în limba bulgară literară*", conf. dr. Dumitru Zavera (Universitatea din București) - *Circulația textelor despre Kiril și Metodieu*", <http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>

⁴⁸ <http://www.dri.gov.ro/1812-2/>

Bibliografie

- Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond România, dosar nr. 71/1920-1944, vol. 697, doc. din 3 august 1935, Sofia;
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fondul Societatea de cultură macedo-română, dosar nr. 174, f.2, document din ianuarie 1930;
- Arhivele Naționale ale județului Caraș-Severin, Colecția de Documente ale Muzeului de Istorie Reșița, dosar 25, f. 2;
- BREZEANU, Stelian, ZBUCHEA, Gheorghe, *Românii de la sud de Dunăre*, Documente, Arhivele Naționale ale României, București, 1997;
- CĂLIN, Claudiu, *Lovrinul și venirea bulgarilor catolici în Banat*, în *Literatura Miselj*, Timișvar, Gudina XXII, Broj 1(149), 2013;
- GRASU, Steliana, *Bulgarii de la Târgoviște*, Ed. Ararat, 2000.
- KERCIOV-PĂȚAN, Lucia, FRANCISC VELCIOV, Luca, *București, locuri și personalități ale emigrației bulgare în perioada renașterii. O scurtă privire asupra vieții și activității emigrației bulgare din București, în secolul al XIX-lea*. Editura Fundației Culturale Libra, București, 2007;
- KERCIOV-PĂȚAN, Lulu L., VELCIOV, Dede L.F., *București-de aproape. Pe urmele renașterii bulgari și... nu numai - 175 de ani de la nașterea lui Vasil Levski. Studii științifice-popularizant*, Editura Waldpress, Timișoara, 2013 (ediție bilingvă);
- MARKOV, Nicolae, CĂLIN, Claudiu, *Bisericile bulgarilor bănățeni*, Ed. Mirton, Timișoara, 2014;
- MARKOV, Nicolae, *Jubileul a 200 de ani de la așezarea bulgarilor în Banat*, Editura Mirton, Timișoara, 2013;
- MORARU, Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000, Dialog teologic și ecumenic*, volumul III, tomul II, EIBMBOR, București, 2006;
- ȘERBĂNESCU, Pr. N., *Vizita Prea Fericitului Patriarh Chiril în România*, în revista *Biserica Ortodoxă Română*, 1954, p. 1110-1114;
- VELICHI, Constantin N., *Republica Populară Bulgaria*, Editura Enciclopedică Română, București, 1973;

<http://dentabrestea-ubbr.blogspot.com>

<http://uniunea-bulgara.blogspot.com>,

<http://www.aba.government.bg>

<http://www.aba.government.bg/?country=63>

<http://www.aba.government.bg/?country=63>

<http://www.arhiepiscopiatomisului.ro/index.php/administratie/protoierii/protoieria-constanta-ii>

<http://www.braila.djc.ro/ObiectiveDetalii.aspx?ID=871&lacas=true>

<http://www.dri.gov.ro/1812-2/>

<http://www.edj.ro/protoierii/2873-protoieria-galai-53629559>

<http://www.edj.ro/protoierii/2873-protoieria-galai-53629559>

<http://www.gandul.info/stiri/presedintele-romaniei-l-a-lasat-balta-pe-omologul-sau-bulgar-253523>

<http://www.intercultural.ro/carti/interculturalitate/bulgari.html>

<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1990>,

<http://www.aba.government.bg/?country=63>

<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>
<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>
<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>
<http://www.ispmn.gov.ro/node/minoritatea-bulgar-1998>
<http://www.paraclisuluniversitar.ro/>
<http://www.proeuropa.ro/bulgari.html>
http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t1.xls
http://www.recensamantromania.ro/p-content/uploads/2015/05/vol2_t14.xls
http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t14.xls
http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2015/05/vol2_t1.xls
<http://www.sfantul-ilie.ro/contact/>
http://www.smc.roedu.ro/index_htm_files/Lic.%20Teoretic%20Dudestii%20Vechi.pdf
http://www.tuk-tam.bg/?page=home&hl=bg_BG
<http://www.tulcea.djc.ro/ObiectiveDetalii.aspx?ID=1690&lacas=true>
<http://www.zaedno.ro/>,
<http://ziarullumina.ro/parintelui-petar-totev-nu-i-s-a-interzis-niciodata-sa-slujeasca-in-biserica-parohiei-42742.html>,
www.liceulbulgar.ro